

บทความวิจัย

ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง
ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า
The Effect of Self-Care Enhancing Program on Self-Care
Behaviors of Persons with Major Depressive Disorders

มัณฑรี พุทประเสริฐ¹ อรวรรณ หนูแก้ว^{2*} วีณา คันฉ่อง³
Mancharee Puttapraset¹ Orawan Nukaew^{2*} Weena Chanchong³

¹พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

¹Registered Nurse, Suansaranrom Hospital, Surat Thani, Thailand.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

²Assistant Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

³อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

³Lecturer, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

*ผู้รับผิดชอบหลัก: orawan.n@psu.ac.th

*Corresponding author: orawan.n@psu.ac.th

Received 12 September 2023 • Revised 15 February 2024 • Accepted 1 March 2024

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า **วิธีการ:** การวิจัยกึ่งทดลองที่มีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคซึมเศร้า ณ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ อายุ 18-59 ปี จำนวน 60 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการจับคู่ตามอายุ เพศ คะแนนภาวะซึมเศร้า กลุ่มละ 30 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองร่วมกับการดูแลตามปกติ และกลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง พัฒนาจากแนวคิดการดูแลตนเองของโอเรมร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม 2) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และ 3) แบบประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเอง เครื่องมือที่ 1 และ 3 ผ่านการตรวจสอบความตรงโดยเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เครื่องมือที่ 3 ผ่านการตรวจสอบความเที่ยง โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ .89 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ไคสแควร์ และสถิติที **ผลการศึกษา:** คะแนนพฤติกรรมการดูแลตนเองของกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 38.53, p < .001$) สำหรับคะแนนพฤติกรรมการดูแลตนเองของกลุ่มควบคุมหลังได้รับการดูแลปกติสูงกว่าก่อนได้รับการดูแลปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.05, p < .001$) และคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลตนเองของกลุ่มทดลอง หลังจากได้รับโปรแกรมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 38.04, p < .001$) **สรุป:** โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองสามารถเพิ่มพฤติกรรมการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าได้ ดังนั้นพยาบาลควรนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าในโรงพยาบาล

คำสำคัญ: โปรแกรมเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง; พฤติกรรมการดูแลตนเอง; ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า

Abstract

Object: To examine the effect of self-care enhancing program on self-care behaviors of patients with major depressive disorder. **Methods:** This quasi-experimental research was applied in persons with depressive disorder. Participants comprised 60 persons aged 18-59 years diagnosed with major depressive disorder. The participants were assigned into paired matching based on age, gender, and depressive symptoms score, and allocated to an experimental and a control group, 30 participants in each group. The experimental group received routine care plus the self-care enhancing program, and the control group received routine care only. Research instruments consisted of: 1) the self-care enhancing program based on a conceptual framework of Orem and a literature review related to self-care behaviors of patients with major depressive disorders, 2) a demographic data questionnaire, and 3) a self-care behaviors questionnaire. Instruments part 1 and 3 were validated by three experts. Reliability of instrument part 3 with Cronbach's Alpha coefficient, yields a value of .89. Data was analyzed using descriptive statistics, Chi-square, and t-test. **Results:** The results showed that the mean score of self-care behaviors of experimental group after participating in the program was significantly higher than the mean score before participating in the program ($t = 38.53, p < .001$). Moreover, the mean score of self-care behaviors of the control group after participating in the routine care was significantly higher than the mean score before participating in the routine care ($t = 4.05, p < .001$). In addition, the mean score of self-care behaviors of the experimental group after participating in the program was significantly higher than that the mean score of the routine care ($t = 38.04, p < .001$). **Conclusion:** The results of the self-care enhancing program could increase self-care behaviors among patients with major depressive disorder. Therefore, nurses should implement the program among patients with major depressive disorder in hospitals.

Keywords: self-care enhancing program; self-care behaviors; patients with major depressive disorders

ความสำคัญของปัญหา

โรคซึมเศร้าเป็นปัญหาทางด้านสุขภาพจิตที่สำคัญจากสถิติของโรคซึมเศร้าของประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2021 พบว่า ความชุกของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป เป็นเพศหญิงมีมากถึงร้อยละ 10.30 ส่วนเพศชาย ร้อยละ 6.20¹ สำหรับสถิติโรคซึมเศร้าในประเทศไทย พ.ศ. 2563-2565 พบจำนวน 355,537 คน 353,267 คน และ 359,737 คน ตามลำดับ² ผู้ป่วยโรคซึมเศร้ามีอัตราเสี่ยงต่อการพยายามฆ่าตัวตายสูงถึง 5 เท่าของคนปกติ³ โรคซึมเศร้ามีอาการหลัก คือ อารมณ์ซึมเศร้าตลอดเวลา ด้านความคิดมีความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองต่ำ ไร้ความหวัง มองอนาคตในแง่ลบ เบื่ออาหาร มีปัญหาด้านการนอนด้านพฤติกรรมและแยกตัว⁴ มักเป็นระยะเวลานานมีอาการเป็น ๆ หาย ๆ ผลกระทบของโรคซึมเศร้าต่อตนเอง เช่น สูญเสียหน้าที่การงานบกพร่อง หากมีอาการรุนแรงจะนำไปสู่การเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย ผลกระทบต่อครอบครัวส่วนใหญ่พบว่า ครอบครัวทะเลาะเบาะแว้ง หย่าร้าง ผลกระทบ

ทางสังคม คือ สูญเสียกำลังแรงงานซึ่งเป็นวัยกำลังที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับประเทศ เป็นภาระทางค่าใช้จ่ายในการรักษา⁵ ซึ่งอาการของโรคซึมเศร้าอาจจะเป็น ๆ หาย ๆ นั้น หากมีการดูแลตนเองที่เหมาะสมก็สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ตามศักยภาพ⁶

การรักษาโรคซึมเศร้า ประกอบด้วย การรักษาด้วยยา และการบำบัดทางจิตสังคม โดยการได้รับยาต้านเศร้า ได้แก่ fluoxetine, sertraline, amitriptyline ร่วมกับการบำบัดทางจิต เช่น การบำบัดทางความคิดและพฤติกรรม (cognitive behavior therapy) ครอบครัวบำบัด (family therapy) เป็นต้น⁷ ปัจจุบันนี้การรักษาผู้ป่วยโรคซึมเศร้าในโรงพยาบาลมีบริการรักษาแบบใช้ยาต้านเศร้า ร่วมกับการบำบัดจิตสังคมบำบัดของแต่รายบุคคล เช่น การให้สุขภาพจิตศึกษา จิตบำบัดแบบประคับประคอง การบำบัดแบบครอบครัวบำบัด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าได้รับสุขภาพจิตศึกษา เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคซึมเศร้า และให้คำแนะนำเรื่องการรับประทานยา

เป็นต้น ทุกครั้งที่มารับบริการ^๑ ถึงแม้ว่าผู้ป่วยโรคซึมเศร้าได้รับการบำบัดอย่างต่อเนื่อง แต่จากการศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า พบว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับต่ำ^๑ ดังนั้นการส่งเสริมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า จึงมีความสำคัญ^{๑๐}

สำหรับแนวคิดของ Orem^{๑๑} เกี่ยวกับการดูแลตนเอง เป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพของตนเองอย่างมีลำดับขั้นตอน/เป้าหมาย หากผู้ป่วยมีความสามารถในการดูแลตนเองได้ดี ก็จะทำให้การเจ็บป่วยทุเลาหรือหาย ส่วนการดูแลตนเองที่บกพร่อง เป็นความไม่สมดุลของความสามารถของบุคคลและความต้องการดูแลทั้งหมด เมื่อบุคคลมีความต้องการมากกว่าความสามารถที่จะกระทำได้ จะอยู่ในภาวะต้องการความช่วยเหลือ ทำให้บุคคลเกิดข้อจำกัดในการดูแลตนเอง สำหรับการส่งเสริมพฤติกรรมในการดูแลตนเอง จึงมีความจำเป็น โดยเน้นการปฏิบัติ (productive) เป็นความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดูแลที่จำเป็น โดยเกี่ยวข้องกับเตรียมตัวเอง วัตถุประสงค์ของหรือสิ่งแวดล้อม และการลงมือปฏิบัติการดูแลตนเองตามเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงตามช่วงเวลาเป็นการปฏิบัติแบบจงใจ และมีเป้าหมายที่จำเป็นเพื่อเกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนและการตัดสินใจ 2) การลงมือปฏิบัติ และ 3) การประเมินผลและการปรับปรุง^{๑๑}

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า พบว่า มีโปรแกรมการจัดการตนเองโดยใช้แนวคิดของ Orem^{๑๑} ร่วมกับแนวคิดอื่น ๆ ที่ช่วยให้การฟื้นฟูสุขภาพ และเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า^{๑๒-๑๔} มีโปรแกรมแนวคิดสุขภาพจิตศึกษาช่วยลดภาวะซึมเศร้า^{๑๕} มีโปรแกรมที่พัฒนาจากแนวคิดของซาเทียร์สามารถลดอาการซึมเศร้าของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า^{๑๖} และมีโปรแกรมการบำบัดด้วยการแก้ปัญหาแบบกลุ่มที่สามารถลดภาวะซึมเศร้า^{๑๗} อย่างไรก็ตามมีการนำการดูแลตนเองมาใช้ในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าและโรคจิตเวชอื่น ๆ เช่น การดูแลตนเองของผู้ป่วยซึมเศร้าและเรื้อรังช่วยลดภาวะซึมเศร้า^{๑๘} โปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลตนเองสามารถช่วยให้ความร่วมมือในการรับประทานยาของผู้ป่วยจิตเภทเรื้อรัง^{๑๙} สำหรับบทบาทพยาบาลที่สำคัญในการส่งเสริมการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคซึมเศร้าเพื่อช่วยลดการกลับเป็นซ้ำ สำหรับยุคปัจจุบันนี้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมในการจัดโปรแกรมการดูแลผู้ป่วยที่เป็นโรคซึมเศร้า เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายและระยะในการเดินทางมารับบริการที่โรงพยาบาลของผู้ป่วย จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ

Pang, et al.^{๒๐} พบว่า มีการใช้ web-based self-management รูปแบบ online และ internet-based self-help intervention และมีการใช้แอปพลิเคชันไลน์ Mind Alert สำหรับการรักษาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า^{๒๑} รวมทั้งการใช้ internet-based learning และการดูแลตนเองของผู้ป่วยมะเร็ง^{๒๒} จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับโปรแกรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันที่เป็นแพลตฟอร์มยังมีน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมการดูแลตนเอง สำหรับผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า โดยใช้แนวคิดการดูแลตนเองของ Orem^{๑๑} ร่วมกับแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) เพื่อเพิ่มพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าที่มารับการรักษาโรงพยาบาล

คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ภายหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมหรือไม่
2. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ในกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลปกติหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าในกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าภายหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลปกติ

รูปแบบการศึกษา

สมมติฐาน

1. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ภายหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรม
2. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า กลุ่มทดลองภายหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลปกติ

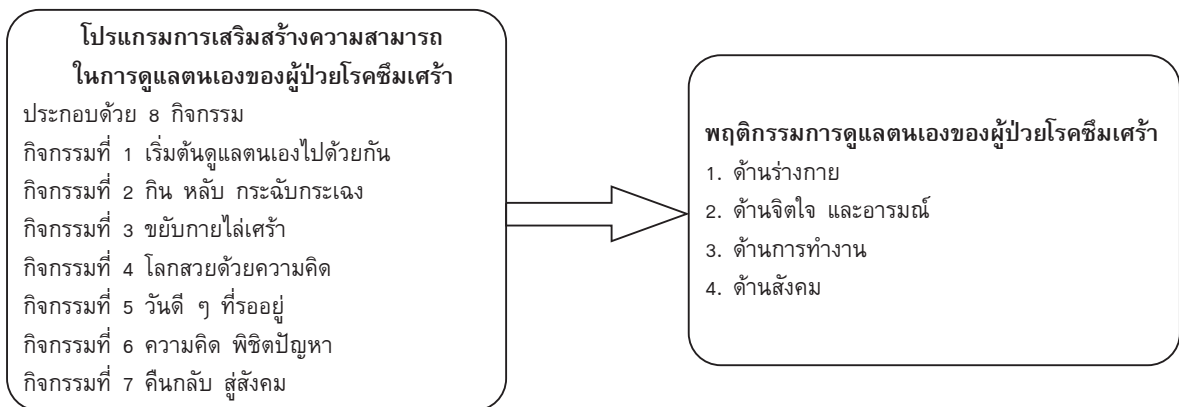
กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการดูแลตนเองของ Orem¹¹ ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า และการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE application)

สำหรับแนวคิดการดูแลตนเองของ Orem¹¹ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขด้านพัฒนาการและการปฏิบัติหน้าที่กับการดูแลตนเอง ความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการดูแลตนเอง โดยการศึกษาที่ใช้ในส่วนของ การปฏิบัติ (productive) เป็นความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการการดูแลที่จำเป็น โดยเกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวเอง วัตถุประสงค์ของ หรือสิ่งแวดล้อม และการลงมือปฏิบัติ การดูแลตนเองตามเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงตามช่วงเวลา มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนและการตัดสินใจ คือ การวางแผนเพื่อกำหนดวิธีการและตัดสินใจในการลงมือปฏิบัติ การดูแลตนเอง 2) การลงมือปฏิบัติ คือ การกระทำกิจกรรมของตนเอง โดยมีความพร้อมและมีความสามารถในการกระทำอย่างมีเป้าหมาย มีแบบแผน และสามารถปฏิบัติได้ต่อเนื่อง และ 3) การประเมินผลและการปรับปรุง โดยผ่านพลังความสามารถ 10 ประการ ซึ่งเชื่อมระหว่างการเรียนรู้ และการกระทำอย่างจริงจัง โดยมีเป้าหมาย คือ ความต้องการการดูแลตนเองที่จำเป็น โดยที่ความสามารถในการดูแลตนเองจะสัมพันธ์กับปัจจัยขั้นพื้นฐาน เมื่อปัจจัยขั้นพื้นฐานเปลี่ยนไปจะมีผลต่อความสามารถในการดูแลตนเองของบุคคลด้วย โดยความสามารถ 3 ขั้นตอน เป็นความสามารถที่สะท้อนอยู่ในระยะต่าง ๆ ของการดูแลตนเองโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการกระทำที่จริงจังและมีเป้าหมายส่งผลต่อการดูแลพฤติกรรมของตนเอง¹¹ สำหรับการดูแลตนเองของผู้ที่มีโรคซึมเศร้า โดยเฉพาะการปฏิบัติด้านร่างกายด้านจิตใจที่ส่งเสริมแรงจูงใจ

เสริมความมีคุณค่าในตนเองการผ่อนคลาย ซึ่งผู้ป่วยสามารถวางแผนดูแลตนเอง กำหนดวิธีการและลงมือปฏิบัติจะช่วยให้มีพฤติกรรมดูแลตนเองได้ดี และช่วยทำให้ลดภาวะซึมเศร้าได้อย่างต่อเนื่อง^{10,12}

จากการทบทวนวรรณกรรมพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า พบว่า การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย เช่น การรับประทานอาหาร การนอนหลับ¹²⁻¹⁵ 2) ด้านจิตใจและอารมณ์ ได้แก่ การผ่อนคลาย การเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง^{12,17,18} 3) ด้านทักษะการทำงาน ได้แก่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเวลา^{13,19} และ 4) ด้านสังคม เช่น การใช้ระบบสนับสนุนทางสังคม การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น¹³ จากผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Pang, et al²⁰ พบว่า การจัดการตนเองโดยการใช้ Web-based สำหรับช่วยลดภาวะซึมเศร้าได้ และมีการพัฒนาโปรแกรม Nurse-Led Internet-Based Learning and Self-Care สำหรับผู้ป่วยมะเร็งที่มีภาวะซึมเศร้า นำแนวคิดของ Orem¹¹ ร่วมกับการใช้ระบบออนไลน์²¹ ปัจจุบันมีการนำระบบออนไลน์มาใช้ในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น การให้ปรึกษาสำหรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าโดยระบบออนไลน์ การให้คำแนะนำผ่านระบบออนไลน์แบบ web-based และแอปพลิเคชันรูปแบบต่าง ๆ ด้วยอุปกรณ์สมาร์ตโฟน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเทคโนโลยีแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) เข้ามาร่วมในการดำเนินการโปรแกรมกับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าช่วยให้ผู้ป่วยกลุ่มนี้รู้สึกเป็นอิสระในการเข้าร่วมกิจกรรม และผู้ที่มีโรคซึมเศร้ามีสมาร์ตโฟน (smart phone) ใช้ในชีวิตประจำวันลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางเข้ามารับบริการ ณ โรงพยาบาล

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental research) แบบสองกลุ่มวัดก่อนและหลัง (two group pretest-posttest design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคซึมเศร้า (major depressive disorder: MDD) ตามเกณฑ์ของบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ ฉบับประเทศไทย (International classification of diseases and Related Health Problem 10th Revision Thai Modification: ICD-10-TM) และมารับบริการแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ อยู่ในช่วงอายุ 18-59 ปี

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่ได้รับการวินิจฉัยตามเกณฑ์ของ ICD-10-TM มีรหัสโรคคือ F32.0-F32.1 ทั้งชายและหญิง อายุระหว่าง 18-59 ปี ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าโดยไม่มีโรคจิตเวชอื่น ๆ ร่วมด้วย และไม่มี โรคเรื้อรังทางกายอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น 2) คะแนนภาวะซึมเศร้าอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง (7-18 คะแนน) จากการประเมินภาวะซึมเศร้า (9Q)²² และ 3) มีอุปกรณ์ในการเข้าร่วมแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกออกจากการศึกษา คือ ผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าที่ไม่สามารถเข้าร่วมได้ตลอดโปรแกรมฯ

ขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณ power analysis โดยใช้โปรแกรม G*power Version 3.1.9.4 กำหนดค่า power เท่ากับ .80 ค่าแอลฟา เท่ากับ .05 และ ค่าขนาดอิทธิพล (effect size) เท่ากับ .80²³ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 52 คน กลุ่มละ 26 คน เพื่อคงไว้ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเมื่อเกิดการสูญหาย (drop out) ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 15 เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน รวมทั้งหมดจำนวน 60 คน

จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการประเมินจริยธรรมในงานวิจัยของศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (SBSIRB) PSU IRB 2022-St-Nur-040 (Internal) วันที่ 20 ธันวาคม 2565 และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนด้านสุขภาพจิตและจิตเวชโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ SSR.REC

003/2566 วันที่ 20 มีนาคม 2566 โดยผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมโครงการวิจัย รวมทั้งให้มีการชกถามจนไม่มีข้อสงสัย และกลุ่มตัวอย่างลงลายมือชื่อยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย ผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการและออกจากโครงการฯ ได้ตลอด โดยไม่มีผลต่อการรับบริการของโรงพยาบาล ข้อมูลจะปกปิดเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวมไม่ระบุถึงตัวตนของกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลทั้งหมด จะถูกทำลายภายใน 3 ปี

เครื่องมือในการวิจัย

ส่วนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย คือ

1. โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกรอบแนวคิดการดูแลตนเองของ Orem¹¹ ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ลักษณะกลุ่มกิจกรรม แบ่งกลุ่มทดลองออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน กระบวนการกลุ่มดำเนินการผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) ประกอบด้วย 8 กิจกรรม ๆ ละ 45-60 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 2 กิจกรรม แต่ละครั้งใช้เวลา 90-120 นาที ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ดังนี้ **กิจกรรมที่ 1 “เริ่มต้นดูแลตนเองไปด้วยกัน”** เป็นกิจกรรมที่สร้างสัมพันธ์ภาพ สร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ป่วยโรคซึมเศร้าด้วยกันภายในกลุ่ม โดยการเล่นเกมส์ รับชมสื่อวิดีโอเกี่ยวกับโรคซึมเศร้า การรับประทานยา **กิจกรรมที่ 2 “กิน หลับ กระฉับกระเฉง”** เป็นการดูแลตนเองทางด้านร่างกาย ด้านการรับประทานอาหารด้วยวิธีการเลือกเมนูอาหาร/โมเดลอาหารให้ความรู้วิธีการช่วยให้นอนหลับได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม **กิจกรรมที่ 3 “ขยับกายไล่เศร้า”** เป็นกิจกรรมเพิ่มต่าง ๆ เป็นต้น **กิจกรรมที่ 4 “โลกสวยด้วยความคิด”** เป็นการฝึกทักษะการคิดเชิงบวก โดยการวิเคราะห์จุดดีด้านกระตือรือร้น การยิ้มให้ตัวเอง การพูดกับตัวเองในทางบวก **กิจกรรมที่ 5 “วันดี ๆ ที่รออยู่”** เน้นกิจกรรมเสริมให้ผู้ป่วยเห็นว่าตนเองมีคุณค่ามีความสามารถในชีวิตประจำวัน **กิจกรรมที่ 6 “ความคิดพิชิตปัญหา”** เป็นการเสริมการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ โดยจะเน้นที่ปัญหาปัจจุบัน และให้ร่วมกันฝึกทักษะการแก้ปัญหาไปด้วยกัน **กิจกรรมที่ 7 “คืนกลับสู่สังคม”** เป็นการเสริมทักษะในการจัดทำงาน โดยทำตารางงาน การจดบันทึก ฝึกทักษะการเข้าสังคม ร่วมกิจกรรมทางสังคม อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ **กิจกรรมที่ 8 “รู้เท่าทัน ก่อนวันป่วยซ้ำ”** ฝึกเฝ้าระวังอาการกำเริบได้ อาการเตือน และดูแลตัวเองได้ รวมถึงสามารถเข้าถึงแหล่งบริการทาง

สุขภาพในด้านต่าง ๆ

2. คู่มือโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง ประกอบด้วย เนื้อหาเรื่องพฤติกรรมดูแลตนเองในผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านการทำงาน และด้านสังคม แบบบันทึกการทำกิจกรรม และการฝึกทักษะการทำกิจกรรม เป็นต้น สำหรับผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าได้รับคู่มือเป็นเอกสาร (hard copy) ขณะอยู่ที่บ้าน ช่วงดำเนินกิจกรรมผู้วิจัยใช้ระบบ และการแลกเปลี่ยนโดยการถ่ายภาพกิจกรรมไปงานส่งมาทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application)

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ศาสนา อาชีพ และระยะเวลาที่ป่วย

2. แบบประเมินพฤติกรรมดูแลตนเองในผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกายจำนวน 7 ข้อ 2) ด้านจิตใจและอารมณ์จำนวน 6 ข้อ 3) ด้านการทำงานจำนวน 6 ข้อ 4) ด้านสังคม 6 ข้อ ลักษณะแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating-scale) แบ่งเป็น 4 ระดับ (ปฏิบัติประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ) การแปลผล ช่วงคะแนนระหว่าง 25-50 หมายถึง มีพฤติกรรมในการดูแลตนเองระดับต่ำ ช่วงคะแนนระหว่าง 51-75 หมายถึง มีพฤติกรรมในการดูแลตนเองระดับปานกลาง ช่วงคะแนนระหว่าง 76-100 หมายถึง มีพฤติกรรมในการดูแลตนเองระดับสูง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า คู่มือโปรแกรมฯ และแบบประเมินพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน คือ 1) อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านโรคซึมเศร้า 2) อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญแนวคิดการดูแลตนเอง 3) ผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูงสาขาสุขภาพจิตและจิตเวชที่ดูแลผู้ป่วยกลุ่มโรคซึมเศร้า สำหรับโปรแกรมฯ หาค่า IOC เท่ากับ .9-1 ปรับในเรื่องระยะเวลากิจกรรม สำหรับค่าความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) ของแบบประเมินพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ป่วย

โรคซึมเศร้า เท่ากับ .89 และการตรวจสอบการสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) โดยทดลองใช้กับผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ณ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จำนวน 30 คน และคำนวณ Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ .89

สำหรับโปรแกรมฯ ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 คน เพื่อดูความเป็นไปได้ของโปรแกรมฯ พบว่า มีการปรับระยะเวลาจาก 45 นาทีเป็น 60 นาทีในกิจกรรมที่ 5 และ กิจกรรมที่ 6 และปรับเพิ่มใบงานในกิจกรรมที่ 5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากโครงการวิจัยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ โดยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ 27 มีนาคม 2566 ถึง 20 พฤษภาคม 2566 ดังนี้

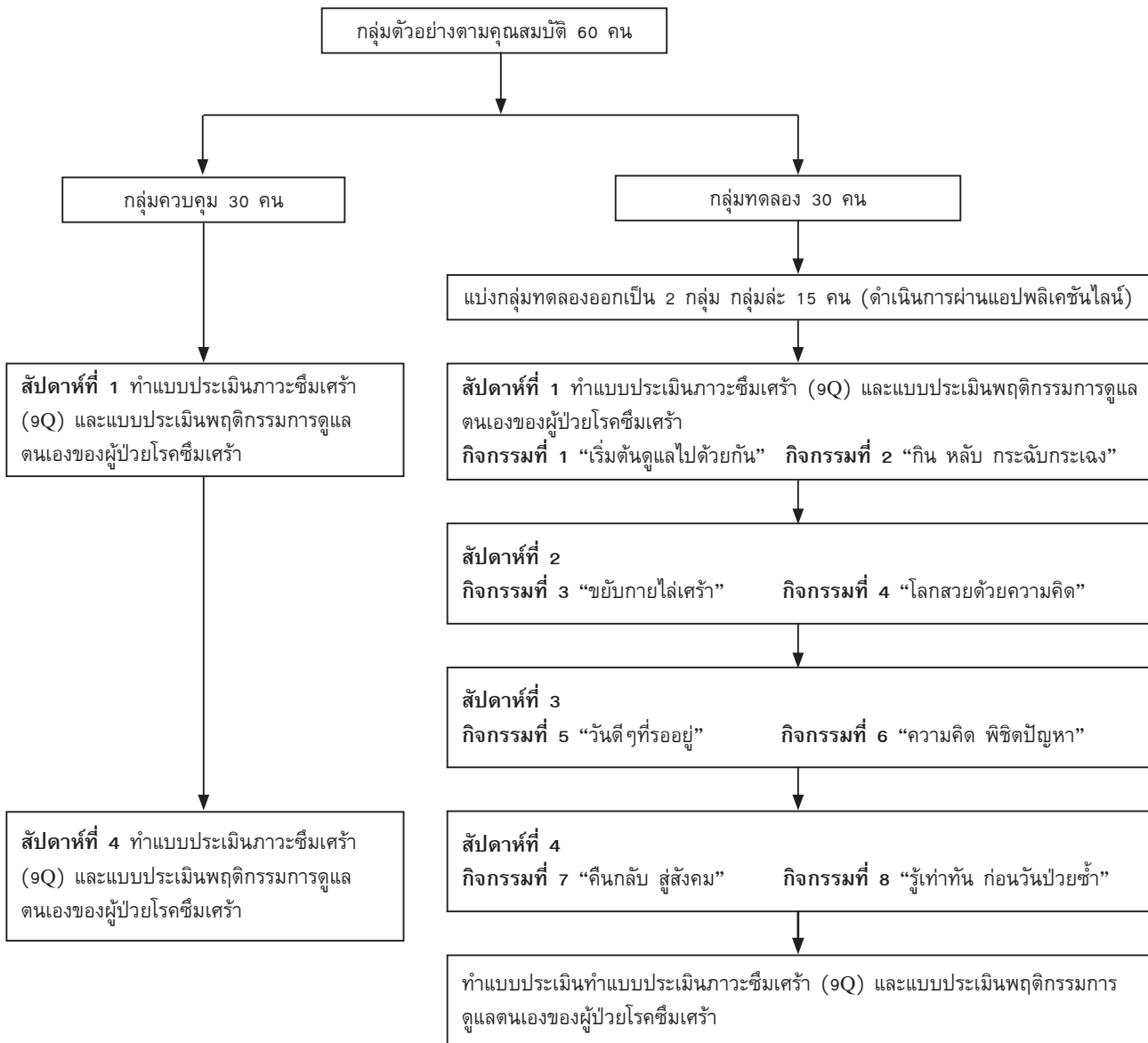
1. เตรียมผู้ช่วยวิจัยที่เป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าและมีประสบการณ์การทำงานกับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าอย่างน้อย 2 ปี ขึ้นไป โดยมีหน้าที่เก็บรวบรวมแบบประเมินหลังการทดลองแต่ละครั้ง และตรวจสอบความถูกต้องของแบบประเมิน ยืนยันคะแนนที่ได้จากแบบประเมิน

2. ผู้วิจัยพบกลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อกลุ่มตัวอย่างเห็นยินยอมในการเก็บข้อมูล และดำเนินการจัดเข้าร่วมกลุ่ม LINE application เข้าร่วมโปรแกรมฯ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง

3. สำหรับกลุ่มทดลอง ดำเนินการโดยได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า มีกิจกรรมทั้งหมด 8 กิจกรรม ๆ ละ 45-60 นาที ครั้งละ 2 กิจกรรม เป็นระยะ 90-120 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ กลุ่มที่ 1 ทุกวันอังคาร และกลุ่มที่ 2 ทุกวันพุธ โดยการผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) โดยให้กลุ่มตัวอย่างเข้าในกลุ่มไลน์ ผู้วิจัยได้สร้างกลุ่มไว้ ผู้วิจัยจะนัดหมาย และแจ้งเตือนการทำกิจกรรมผ่านกลุ่มไลน์ดังกล่าว ช่วงทำกิจกรรมผู้วิจัยจะวิดีโอคอลด้วยแอปพลิเคชันไลน์

(LINE VDO call) และชี้แจงกติกาในการวิดีโอคอลแบบกลุ่ม เช่น เปิดไมโครโฟนเมื่อแสดงความคิดเห็น เปิดกล้อง ข้อมูลเป็นความลับ เป็นต้น ผู้วิจัยเปิดสื่อผ่านการแชร์สกรีน ขั้นตอนการดำเนินการทดลองดังภาพ 2

4. สำหรับกลุ่มควบคุม ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยอธิบายให้ผู้เข้าร่วมวิจัยทราบถึงขั้นตอนการทดลอง ซึ่งการทดลองครั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นกลุ่มควบคุมจะได้รับการดูแลตามปกติจากทางโรงพยาบาลในช่วงระยะเวลาการทดลอง จะมีการเก็บแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าในสัปดาห์ที่ 1 และ 4 ดังภาพ 2

ภาพ 2 สรุปขั้นตอนการดำเนินการทดลอง

5. ชั้นหลังการทดลอง ผู้ช่วยวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้ากับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และนำคะแนนที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความถูกต้อง และครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเองของกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วย จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ chi-square

2. หลังทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นโดยการตรวจสอบการกระจายของข้อมูลแบบโค้งปกติ (normality distribution) ของข้อมูลคะแนนพฤติกรรมการดูแลตนเอง โดยคำนวณค่า skewness/standard error ในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองเท่ากับ .578 และ 1.02 ตามลำดับ และค่า kurtosis/standard error เท่ากับ -.985 และ 1.024 พบว่าเป็นการกระจายข้อมูลเป็นโค้งปกติ และทดสอบค่าความแปรปรวนไม่แตกต่างกัน (homogeneity of variance) โดยใช้สถิติ Leven's test พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

3. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลตนเองในระยะก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ pair t-test และทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการดูแลตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติ independent t-test โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน มีจำนวนกลุ่มทดลอง 30 คนและกลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน โดยกลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60 อายุอยู่ในช่วง 19-30 ปี และ อายุ 31-40 ปี ร้อยละ 36.70 ในแต่ละช่วงอายุ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับอนุปริญญา/ประกาศนียบัตร ร้อยละ 43.30 สถานภาพสมรส ร้อยละ 46.70 ศาสนาพุทธ ร้อยละ 93.30 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 33.30 ระยะเวลาที่เป็นโรคซึมเศร้า 1-5 ปี ร้อยละ 86.70 สำหรับกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.70 อายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี เท่ากับ ร้อยละ 40 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับอนุปริญญา/ประกาศนียบัตร ร้อยละ 46.70 สถานภาพสมรส ร้อยละ 43.30 ศาสนาพุทธ ร้อยละ 83.30 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 23.30 ระยะเวลาที่เป็นโรคซึมเศร้า 1-5 ปี ร้อยละ 90 ผลการเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติ chi-square พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (N = 60)

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง(n = 30) จำนวน(ร้อยละ)	กลุ่มควบคุม(n = 30) จำนวน(ร้อยละ)	χ^2	p
เพศ			.069	.793
ชาย	12(40)	13(43.30)		
หญิง	18(60)	17(56.70)		
อายุ (กลุ่มทดลอง: M = 34.73, SD = 10.40), (กลุ่มควบคุม: M = 32.93, SD = 10.05)			.110	.946
19-30 ปี	11(36.70)	11(36.70)		
31-40 ปี	11(36.70)	12(40)		
41-54 ปี	8(26.60)	7(23.30)		
ระดับการศึกษา			1.998	.573
ประถมศึกษา	4(13.30)	4(13.30)		
มัธยมศึกษา	4(13.30)	7(23.30)		
อนุปริญญา/ประกาศนียบัตร	13(43.30)	14(46.70)		
ปริญญาตรี/สูงกว่า	9(30)	5(16.70)		

ตาราง 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง(n = 30) จำนวน(ร้อยละ)	กลุ่มควบคุม(n = 30) จำนวน(ร้อยละ)	χ^2	p
สถานภาพสมรส			1.037	.573
โสด	12(40)	10(33.30)		
สมรส	14(46.70)	13(43.30)		
หย่า/แยกกันอยู่	4(13.30)	7(23.30)		
ศาสนา			1.456	.228
พุทธ	28(93.30)	25(83.30)		
อิสลาม	2(6.07)	5(16.70)		
อาชีพ			1.445	.919
แม่บ้าน	4(13.30)	4(13.30)		
ค้าขาย	10(33.30)	7(23.30)		
รับราชการ	2(6.70)	1(3.30)		
เกษตรกร	2(6.70)	3(10)		
รับจ้าง	2(6.70)	3(10)		
อื่น ๆ	10(33.30)	12(40)		
ระยะเวลาที่เป็นโรคซึมเศร้า			.162	.688
1-5 ปี	26(86.70)	27(90)		
6-9 ปี	4(13.30)	3(10)		

ส่วนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าภายหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง และพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าวางกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.1 คะแนนเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าวางกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรม

การเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองมากกว่าก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 38.53, p < .001$) และคะแนนเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าวางกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.05, p < .001$) ดังตาราง 2

ตาราง 2 คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองกลุ่มควบคุมก่อนและหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง โดยใช้สถิติ paired t-test ($N = 60$)

พฤติกรรมกรรมการดูแลตนเอง	n	คะแนนพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเอง		t	p
		M	SD		
กลุ่มทดลอง	30			38.53	.000
ก่อนการทดลอง		50.70	6.15		
หลังการทดลอง		94	2.42		
กลุ่มควบคุม	30			4.05	.003
ก่อนการทดลอง		51.80	5.52		
หลังการทดลอง		53.47	5.30		

2.2 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองไม่แตกต่างกัน ($t = -.729$,

$p > .05$) และคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลตนเองในกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 38.04$, $p < .001$) ดังตาราง 3

ตาราง 3 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการดูแลตนเอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังได้รับโปรแกรมฯโดยใช้สถิติ (independent t-test) ($N = 60$)

พฤติกรรมการดูแลตนเอง	n	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p
		M	SD	M	SD		
ก่อนการทดลอง	30	50.70	6.15	51.80	5.52	-.729	.469
หลังการทดลอง	30	94.00	2.42	53.47	5.30	38.04	.000

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้า สามารถทำให้พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 38.53$, $p < .001$) อภิปรายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (ร้อยละ 60) และอายุเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ช่วงอายุวัยผู้ใหญ่ตอนต้นและตอนกลาง (ร้อยละ 36.70) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 46.70 และนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 93.30 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญา/ประกาศนียบัตร เมื่อเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพและศักยภาพของวัยผู้ใหญ่ ร่วมด้วยกับโปรแกรมฯสร้างมาจากแนวคิดการดูแลตนเองของ Orem¹¹ ที่เน้นการวางแผน การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเมื่อปฏิบัติไม่สำเร็จในการดูแลตนเอง ผู้ป่วยสามารถวางแผนใหม่และลงมือปฏิบัติใหม่ได้ประกอบด้วย การฝึกทักษะการดูแลตนเอง ทั้ง 4 ด้าน และยังมีคู่มือของโปรแกรมฯเพื่อให้ผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าได้กลับไปทบทวนการดูแลตนเอง และฝึกทักษะการดูแลตนเองต่อที่บ้านได้อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะโปรแกรมนี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการทดลองใช้พร้อมกับการปรับให้เหมาะกับผู้ที่เป็โรคซึมเศร้า

สำหรับกิจกรรมของโปรแกรมฯ ได้เริ่มต้นกิจกรรมดูแลตนเองไปด้วยกัน เป็นการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเอง ให้ความเข้าใจโรคซึมเศร้าและการดูแลตนเอง รวมทั้งอาการข้างเคียงของยาต้านเศร้า ผ่านระบบของแอปพลิเคชันไลน์ โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลตนเอง และวางแผนการดูแลตนเอง กลุ่มตัวอย่างกล่าวว่า เมื่อทานยา

ต้านเศร้าแล้ววังง จึงปรับยาเองผลที่ตามมาทำให้ออนไม่หลับ ดังนั้นจึงจัดการเรื่องอาการง่วงนอน โดยการงีบหลับระหว่างวัน สำหรับกิจกรรมกิน หลับ กระฉับกระเฉง โดยกลุ่มตัวอย่างมีการกำหนดการดูแลตนเอง ด้วยวางแผนกำหนดเมนูอาหารต้านเศร้าด้วยตนเอง จากโมเดลอาหารของโปรแกรมฯ ร่วมกับการฝึกออกกำลังกาย และการจัดการกับพฤติกรรมนอนไม่หลับ โดยอาหารของกลุ่มตัวอย่างในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ข้าวผัด แกงส้ม แกงเลียง และลดการดื่มกาแฟ นอกจากนั้นการออกกำลังกายของกลุ่มตัวอย่างที่สม่ำเสมอ จะช่วยกระตุ้นให้สมองหลังเอนโดฟินที่ทำให้รู้สึกแจ่มใส ผ่อนคลาย มีความรู้สึกกระฉับกระเฉง²⁴ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kerling, et al.²⁴ ศึกษาการออกกำลังกายช่วยลดภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)²⁵ พบว่าผลให้พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านร่างกายมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างได้พัฒนาความสามารถในการดูแลตนเอง โดยการเสริมกิจกรรมจิตใจ เสริมความมีคุณค่าในตนเอง และการผ่อนคลาย ในส่วนของการปฏิบัติตามความต้องการของร่างกายและจิตใจอย่างต่อเนื่อง^{11,26} สอดคล้องกับการศึกษาของ Prasitvej, et al.¹³ พบว่า ผลโปรแกรมสนับสนุนกับการออกกำลังกายช่วยลดภาวะซึมเศร้าให้ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าอาการดีขึ้น และดูแลตนเองได้

โปรแกรมฯนี้ยังช่วยให้พฤติกรรมการดูแลตนเองจิตใจและอารมณ์ ด้วยกิจกรรมขยับการไล่เศร้า โลกสวยด้วยความคิด วันดี ๆ ที่รออยู่ และความคิดพิชิตปัญหา โดยมีกิจกรรมการสวดมนต์ นั่งสมาธิ แอโรบิก และโยคะ รวมทั้งฝึกการคิดเชิงบวก ผ่านกิจกรรมการวิเคราะห์จุดสีดำบนกระดาษขาวในชีวิต สำหรับการนึกถึงสิ่งดี ๆ ของชีวิตในแต่ละวัน ร่วมด้วยกับการปรับมุมมองจากความคิดลบ มาเป็นการพูดกับตนเองเชิงบวกแต่ละวันจากสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ประจำวัน เช่น การพบ

ผ้าห่ม การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น เพื่อช่วยให้กลุ่มตัวอย่างมีอาการผ่อนคลาย เสริมคุณค่าในตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ Choompubut, et al.¹² ศึกษาโปรแกรมการจัดการตนเองสำหรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โดยโปรแกรมนี้อาศัยการสนับสนุนดูแลใจตนเอง และการคิดเชิงบวก สามารถช่วยลดอาการซึมเศร้าลงหลังได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

นอกจากนั้นโปรแกรมฯ สามารถส่งเสริมพฤติกรรมด้านทำงานและสังคมของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ด้วยกิจกรรมคืนกลับสู่สังคมและรู้เท่าทันก่อนวันป่วยซ้ำ โดยกลุ่มตัวอย่างฝึกจัดการกิจวัตรประจำวันของตนเอง ด้วยบันทึกตารางงานประจำวัน เพื่อกันลืมและเสริมความมีคุณค่าให้กับตนเอง สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น ๆ โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำความรู้จักเพื่อนบ้าน อย่างน้อย 1 คน ร่วมกับแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเข้าร่วมกิจกรรมสังคม และแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ เมื่อต้องการความช่วยเหลือ ดังนั้นการเพิ่มความสามารถในเรื่องการจัดการเวลา การทำงานในกิจวัตรประจำวัน โดยการทำตารางงาน ช่วยให้ผู้ป่วยซึมเศร้ามีทักษะด้านการทำงานดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Sutapa, Yunibhand and Phaokuntarakorn¹⁶ ศึกษาโปรแกรมการส่งเสริมการฟื้นฟูของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โดยพบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของการฟื้นฟูของกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -4.608, p < .01$)

สำหรับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลปกติ โดยได้รับสุขภาพจิตศึกษา โดยการให้ความรู้เรื่องโรคซึมเศร้า และการรับประทานยา^๑ ในช่วงระยะเวลา 4 สัปดาห์พบว่าคะแนนเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคซึมเศร้ากลุ่มควบคุมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.05, p < .001$) อภิปรายได้ว่า การได้รับความรู้ได้สุขภาพจิตศึกษาแก่ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ในเรื่องความรู้เรื่องโรคซึมเศร้า การรับประทานยาด้านเศร้า สังเกตอาการข้างเคียง วิธีการจัดการกับภาวะซึมเศร้าและการสังเกตอาการเตือนของโรคซึมเศร้า ช่วยให้ผู้ป่วยโรคซึมเศร้ามีพฤติกรรมดูแลตนเองได้ดีขึ้นกว่าก่อนได้รับการดูแล อย่างไรก็ตามต้องเดินทางมาโรงพยาบาลตามเวลาการนัด แต่ก็สามารถเพิ่มพฤติกรรมดูแลตนเองได้ระดับหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sripirom, Jongitwibulphon and Wannarit¹⁴ ที่ศึกษาโปรแกรมสุขภาพจิตศึกษาสำหรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่ช่วยให้มีความรู้เรื่องโรคซึมเศร้าและความร่วมมือในการรับประทายามากขึ้น และช่วยให้ภาวะซึมเศร้าดีขึ้น

สำหรับผลคะแนนพฤติกรรมดูแลตนเองในกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองมากกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 38.04, p < .001$) โดยกลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลแบบปกตินั้นได้รับการแนะนำและการให้สุขภาพจิตศึกษาที่มีความรู้เรื่องโรคซึมเศร้า การรับประทายา วิธีการจัดการกับภาวะซึมเศร้า และการสังเกตอาการเตือนของโรคซึมเศร้า สำหรับกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมฯ มีกิจกรรมที่ได้รับนอกจากความรู้เรื่องโรคซึมเศร้าแล้ว ยังครอบคลุมถึงการฝึกทักษะในการดูแลตนเอง ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ การทำงานและสังคม โดยให้กลุ่มทดลองได้ มีการวางแผนปฏิบัติและประเมินผล ตลอดจนปรับเปลี่ยนตนเองอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมฝึกทักษะการส่งเสริมด้านร่างกาย ฝึกส่งเสริมความมีคุณค่าในตนเอง วางแผนตารางกิจวัตรประจำวันและการทำความรู้จักกับเพื่อนบ้าน ดำเนินการสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ และการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันผ่านระบบเทคโนโลยีออนไลน์แอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) ในเรื่องปัญหาและอุปสรรคของการดูแลตนเอง ทั้งนี้โปรแกรมฯ ใช้ระบบแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) เพื่อช่วยให้กลุ่มตัวอย่างสะดวก ประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทางเข้าร่วมโปรแกรมฯ และเหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่มักแยกตัว ไม่เข้าสังคม การเข้าร่วมโดยใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) จะช่วยให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นอิสระลดความกดดัน และผ่อนคลาย^{21,22,27} สอดคล้องกับการวิจัยของ Thongphosri¹⁸ ศึกษาผลของโปรแกรมการบำบัดและการให้การศึกษาเป็นฐานโดยการดำเนินการโปรแกรมแบบออนไลน์ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ลดภาวะซึมเศร้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองต่อพฤติกรรมดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเพิ่มพฤติกรรมดูแลตนเองได้

สรุป

โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองนี้สามารถเพิ่มพฤติกรรมดูแลตนเองในผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าได้ในระยะเวลา 4 สัปดาห์ โดยเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) เป็นกิจกรรมที่ดูแลตนเองครอบคลุมด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ช่วยให้ผู้ที่เป็นโรคซึมเศร้าได้มีพฤติกรรมดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อจำกัดของการศึกษา

โปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในตนเองใช้สำหรับผู้ที่สามารถใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE application)

ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้

ควรมีการนำโปรแกรมการเสริมสร้างความสามารถในการดูแลตนเองไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มพฤติกรรมการดูแลตนเองในผู้ที่เป็โรคซึมเศร้า โดยการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) ในคลินิกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาล และโรงพยาบาลเฉพาะทางจิตเวช และควรวิจัยในเรื่องประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ และความคงทนของโปรแกรมฯ

การมีส่วนร่วมในการเขียนบทความ

งานวิจัยนี้ นักวิจัยมีส่วนร่วมในการเขียนโครงการวิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและอภิปรายผล

การมีผลประโยชน์ทับซ้อน

งานวิจัยครั้งนี้ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน

แหล่งทุนสนับสนุน

ทุนวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจากหลายภาคส่วนของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานวิจัยที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

1. National Institute of Mental Health. Major depression [Internet]. 2023 [cited 2023 Sep 6]. Available from: <https://www.nimh.nih.gov/health/statistics/major-depression>.
2. Department of Mental Health. Report statistics of major depressive disorder [Internet]. 2023 [cited 2023 Sep 6]. Available from: <https://dtc.dmh.go.th/>
3. Sam-ang N. Factors related to suicide attempt at Prapokkiao Hospital Chanthaburi. *Academic Journal of Mahasarakham Provincial Public Health Office*. 2020; 4(8): 266-76. Thai.
4. Pusomsri P. Major depressive disorder, serious health issue closes to US. 2020; 14(2): 51-8. Thai.
5. Dulchuprapha W, Werawattanachai C, Boonliue T. Impact of depression on work loss and disabilities in Thai patients with major depressive disorder. 2016; 11(2): 1-12. Thai.
6. Lotrakul M, Sukanich P. Ramathibodi psychiatry. Bangkok: Department of Psychiatry, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital; 2015. Thai.

7. Sitdhiraksa N, Wansawak K, Wanrit K, et al. *Siriraj psychiatry: DSM-5*. 2 nd ed. Bangkok: Prayoonsan Thai Printing; 2015. Thai.
8. Suansaranrom Hospital. Patients with major depressive disorders: Suggestion [Internet]. 2023 [cited 2023 Sep 6]. Available from <https://dmh-elibrary.org/items/show/376>.
9. Brahim LO, Lambert SD, Feely N, et al. The effect of self-management interventions on depressive symptoms in adults with chronic physical disease(s) experiencing depressive symptomatology: A systematic review and meta-analysis. *BMC Psychiatry*. 2021; 21(585): 1-35. doi: 10.1186/s12888-021-03504-8.
10. Chanapan N. Patients with major depressive disorder: Nurses' role in promoting for patients' self-care. *JNSCU*. 2020; 32(1): 75-88. Thai.
11. Orem DE. *Nursing: Concept of practice*. 6th ed. St Louis, MO: Mosby; 1991.
12. Choompubut P, Leejongpermpoon J, Saimain H, et al. The self-management programs for remission and relapse prevention in major depressive disorder patients. *J Health Sci BCNSP*. 2020; 6(2): 30-48. Thai.
13. Prasitvej P, Upasen R. The effect of social support program combined with physical exercise on quality of life in major depressive disorder patients. *NJ*. 2019; 46(Suppl): 70-82. Thai.
14. Sripirom V, Jongitwibrulphon N, Wannarit K. The effect of psychoeducation program on patients with major depressive disorder at the psychiatric outpatient unit, Siriraj Hospital. *NDJ*. 2020; 49(2): 1-11. Thai.
15. Areekit P, Lueboonthavatchai O. The effect of cognitive behavioral therapy and mindfulness on depression in depressive disorder patients. *JPNMH*. 2012; 26(3): 71-80. Thai.
16. Sutapa T, Yunibhand J, Phaokuntarakorn W. The effect of a recovery promotion program on recovery among person with major depressive disorder. *TJNMP*. 2020; 7(1): 118-32. Thai.
17. Jarassaeng N, Piyavhatkul N, Chadbunchachai N, et al. The effect of Satir model psychotherapy on depression self-esteem and congruence of patients with major depressive disorder. *JPNMH*. 2022; 36(2): 97-114. Thai.
18. Thongphosri B. The effect of mindfulness-based therapy and counseling: MBTC program on the level of depression in patients with major depressive disorder under coronavirus disease situation 2019 Phana District, Amnat Charoen Province. 2019; 6(2): 49-60. Thai.
19. Skulphan S, Khulachai S, Thapinta D. The effect of problem-solving group therapy program on depression among clients with depression received services at primary and secondary

- care unit. *JTMNC*. 2016; 30(3): 109-20. Thai.
20. Pang Y, Zhang X, Gao R, et al. Efficacy of web-based self-management interventions for depressive symptoms: A meta-analysis of randomized controlled trials. *BMC Psychiatry*. 2021; 21(398): 1-13. doi: 10.1186/s12888-021-03396-8.
  21. Hauffman A, Alfnsson S, Mattsson S, et al. The development of a nurse-led internet-based learning and self-care program for cancer patients with symptoms of anxiety and depression—a part of U-care. *CA Nursing*. 2017; 40(5): E9-16. doi: 10.1097/NCC.000000000000402.
  22. Kongsuk T, Arunpongpaial S, Janthong S. et al. Criterion-Related validity of the 9 questions depression rating scale revised for Thai central dialect. *J Psychiatr Assoc Thailand*. 2018; 63(4): 321-34. Thai.
  23. Cohen J. *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2 nd ed. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates; 1988.
  24. Kerling A, Kuck M, Tegtbu U, et al. Exercise increases serum brain-derived neurotrophic factor in patients with major depressive disorder. *J Affect Disord*. 2017; 215: 152-5. doi: 10.1016/j.jad.2017.03.034.
  25. Jorburom Y, Suthawatnatcha S, Wisen N. Effect of a self-care behavior promotion for chronic schizophrenic patients in community on psychiatric medication compliance after discharge. *NJPH*. 2015; 24(2): 60-8. Thai.
  26. Zamanpoor SK, Pahlevanzadeh S, Alimohammadi N. The effectiveness of self-care training based on the self-care model, on the global function of schizophrenia. *Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing*. 2020; 7(2): 40-50.
  27. Ukranan K, Saganrum K, Sukhawaha S. Development of face-to-face therapists and a guide smart phone-based behavioral activation therapy for depression. *J Psychiatr Assoc Thailand*. 2023; 68(3): 265-75. Thai.